

Səfər təəssüratı

... Mən 1978-ci ildə Qazaxıstanın Şevçenko (indiki Aktau) şəhərinə gedəndə atam demişdi ki, oraya vaxtilə sürgün edilmiş azərbaycanlılarla görüşməli olsan da, onların xatirələrinə, söhbətlərinə çox qulaq asma. Onlar dözülməz məşəqqətlər yaşayıblar, sənin isə ürək problemin var. Olan olub, keçən keçib. Bu, Stalin əzablarını yaşamış insanların canına hopmuş xatirələrə bələd olan fərdin dəhşətli düşüncələri idi.

İndi gedəndə isə oğlum Sadiq dedi ki, oraya sürgün edilmiş soydaşlarımızın hansınınsa məzarını ziyarət elə. Savabdır. Amma belə bir imkan olmadı. Çünki sürgün edilənlərimiz Qazaxıstanın sərt iqlimli ərazilərinə göndərilmişdilər ki, dözməyib qırılsınlar. Atrauda isə insanı belə ağır sınağa çəkəcək hansısa şərait yoxdur. Yeri gəlmişkən, orada olduğum günlərdə hərərətin 29 dərəcədən yuxarı qalxdığını görmədim.

... Sürgün olunanlar demişkən, o günahsız insanların xatirəsinə ehtiramla anmaq borcumuzu daim yerinə yetirir, bəşər övladına çoxsaylı məşəqqətlər yaşatmış şər qüvvələri lənətləməklə kifayətlənirik. Çox təəssüf ki, həmin şər qüvvələr hələ də öz əməllərini davam etdirirlər. Atrau bu gün də o bəd əməllərin yaratdığı ekoloji böhranın içərisindədir. Bu barədə sonrakı yazılarda söz açacağım. Nə yaxşı ki, bu gün dünya kifayət qədər fərqli istiqamətə doğru gedir.

... Hər şeydən əvvəl, mənim bu səfərimin uğurla başa çatmasına göstərdikləri dəstəyə görə Azərbaycanın Aktau'daki baş konsulu vəzifəsini icra edən (bu konsulluq dairəsinə Qazaxıstanın Mangistau, Atrau, Aktyubinsk və Qərbi Qazaxıstan vilayətləri daxildir.) Elçin Məmmədova, Atraudakı "Novruz" Azərbaycan Milli-Mədəni Mərkəzinin rəhbəri Eldar Əhmədova, şəhər haqqında daha çox məlumat almağımıza vasitəçi olmuş həmkarım, "Ak Jayık" qəzetinin əməkdaşı, hazırda başqa bir müəssisənin piar-meneceri kimi də fəaliyyət göstərən Zülfiyyə xanım İskaliyevaya təşəkkür edirəm.

Təbii ki, yazının əvvəlində Atrau şəhəri barədə bəzi məlumatları yada salmaq lazımdır. Qazaxıstanlı həmkarım danışıdı ki, Rusiyanın Yaroslavl şəhərindən olan Quryev fəsilçisi bir tacir

1640-cı ildə bu ərazidə yaşayan Noqay xanına ağac evlərin tikilməsi üçün vəsait veribmiş. Bu istək yerinə yetirilib və ağac evlər şəhərinə tacirin adı verilib. 1991-ci ilə qədər Quryev adlandırılan bu şəhər həmişə özünün neft hasilatı və baliqçılıq təsərrüfatlarına görə diqqət mərkəzində olub. Burada istehsal olunan qara kürü SSRİ-nin hər yerinə göndərilmiş. Təbii sərvətlərlə zəngin olan bütün şəhərlər kimi Atrau da həm çar dövründə, həm də sovet dönəmində hər cür inkişafdan geri qalır.

Qazaxıstanın Atrau vilayətinin mərkəzi olan bu şəhər son otuz ildə bütün tarixi boyu qazana bilmədiyi inkişaf səviyyəsinin beş-on qatına nail olub. Burada davam edən tikinti-quruculuq işləri baxanı heyran edir. Bunun da əsas səbəbi əcnəbi şirkətlərin və iş adamlarının mənəvi fəaliyyətinə zəmin yaradılmasıdır. Dünyanın məşhur şirkətlərinin böyük əksəriyyəti haqqında müəyyən qədər məlumatım var. Atrauun müasirləşməsi, nkişafı sahəsində onların gördüyü işlərin şahidinə çevrildim. Həmin üç-dörd gündə, bəlkə də, əlli-altmış ölkənin təmsilçiləri ilə rastlaşdıq.

Burada Qızıl Orda dövründə yaranmış, qədim şəhər ənənələrinin nümunəsi kimi qorunan Sarayçık memorial-kompleksi, Təbaşir dövrünün əlamətlərini yaşadan ağappaq qayalar, ağ mağaralar,

tədbirlər barədə çox yazılıb. Odur ki, həmin mərkəzi görmək səfər planımın mühüm istiqamətlərindən idi. Getdim və gördüm. Mərkəzinin rəhbəri Eldar Əhmədov, sözün həqiqi mənasında, əsl azərbaycanlıdır. Onun ulu öndər Heydər Əliyevin xilaskarlıq missiyası və Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanı bütün dünyanın diqqət mərkəzinə çıxarması barədə söylədiyi fikirləri qəzetimizin növ-

yim mədəniyyətdən, incəsənətdən "çıxa bilmir", daha doğrusu, ayrılı bilmir. Ona görə də oteldə yerləşəndən dərhal sonra ilk üz tutduğum ünvan Maxambet Utemisov adına Vilayət Akademik Qazax Dövlət Dram Teatrı oldu. Təəssüf ki, iş günü və teatr mövsümü olmadığına görə rəhbərlikdən və ya yaradıcı heyətdən kiminsə görüşə bilmədim. Daha bir dəfə getməyə isə vaxt yox idi. Sadə işçilərdən

ifadə Bakıda işlədilsə, qətiyyətlə müsbət qarşılanmazdı. Mən sağollaşdıq ayrılıqda dedi: "Azərbaycana rəhmətlər olsun!". Yeni salamlar olsun.

Növbəti ünvanı görmək də əsas məqsədlərimdən idi. Buradakı "İsatay və Maxambet meydanı" haqqında çoxdan eşitmişdim. Ona görə də teatr binasından ayrılan kimi birbaşa oraya getdim. İlk salamladığım İkbal adlı cavan oğlan mənə bələdçilik etdi. Xalel Dosmuxammedov adına Atrau Dövlət Universitetinin məzunu idi. Onun həm insan kimi rəftarı, həm də öz millətinin tarixini, mədəniyyətini sevərək təbliğ etməsi bir vətəndaşlıq nümunəsi, türk əlaqı idi. Danışdı ki, xalq qəhrəmanları olan İsatay Taymanov və Maxambet Utemisov 1836-1838-ci illərdə Qərbi Qazaxıstanda kasıbların üsyanına rəhbərlik etmiş liderlər idi. Onlar xəncər və qılınclarla vuruşsalar da, top-tüfənglə silahlanmış rus ordusu ilə döyüşlərdə dəfələrlə qalib gəlmişdilər. Bu xalq qəhrəmanları qazax xalqının dönməzliyini və birliyini sübut edən çoxsaylı əməliyyatlara imza atmışdılar. Ancaq çar ordusu sadə, köçəri qazax xalqını bu yerlərdən qovmaq istəyindən əl çəkmirdi.

İkbal danışıdı ki, İsatay və Muxambet özələrindən dəfələrlə güclü olan orduya qalib gəlməsinin çox səbəbləri var idi. Həmin səbəblərdən biri də onların öz döyüşçülərinə Quranın surələrini yerinə yetirərək işğalçıya qarşı çıxdıqlarını sübut etmələri idi. Onu da əlavə etdi ki, şair Maxambet Utemisov üsyana qədərki dövrdə Cahangir xanın sarayında xidmət edirdi. Mən də əlavə etdim ki, Atrauda məskunlaşdığım otel məhz Cahangir xanın adını daşıyan küçədə idi.

Bu gün İsatay Taymanov və Maxambet Utemisovun xatirələri bütün Qazaxıstanda hörmətlə anılır və ehtiramla yad edirlər. Onların adına parklar, küçələr salınıb, abidələri ucaldılıb. UNESCO 2003-cü ili şair Maxambet Utemisovun 200 illik yubileyi münasibətilə "Maxambet ili" elan etmişdi. Həmin il məhz mənim bu fotoda qarşısında dayandığım abidə ucaldılmışdı.

Həmin gün baş çəkdiyim başqa bir ünvan isə dini dəyərlərimizlə bağlı idi. Vilayətin baş ibadət yeri olan İmanqalı məscidi Atrauun gözəlliyinə həqiqi bir memarlıq naxışı vurur. Şəhərin tam mərkəzindəki məscidin hər iki tərəfində ucaldılan 26 metr hündürlüyə, yeddi metr diametrə malik cazibədar minarələri şəhərin müxtəlif yerlərindən görünür. Burada eyni vaxtda 600 adam namaz qıla bilir. Qadınlar üçün 100 yerlik kiçik zal var. Sakinlərin fikrincə, Atrauya gələn qonaqların ən çox üz tutduğu ünvanlardan biri də buradır. Diqqətçəkən əsas məqamlardan biri də İmanqalı məscidinin həndəvərində üç kilsənin olmasıdır. Bağdad, Tehran, Təbriz və Urmiyadan fərqli olaraq, burada erməni kilsəsi görmədim. O da maraqlı oldu ki, bu ünvanada mənim fotomu öz telefonumla hansısa qazax yox, səmərəqəndli Sədrəddin müəllim çəkdi.

İkinci yazının sonunda xatırladım ki, mən Atrauya xüsusi tapşırıq və ya eza miyyə ilə deyil, şəxsi səfərə getdiyimə

Atrau – Turanın çay kənarındakı cazibədar şəhəri

Ağ məscid, vilayət tarix-diyarşünaslıq muzeyi, ötən əsrin əvvəlində Araltəpə ərazisindəki kurqanda aşkar edilmiş – eramızdan əvvəllərə aid "qızıl insan"ın qalıqları və digər maraqlı məkanlarla görüşmək mümkündür. Bütün bunlarla yanaşı, Atrauun qurbu yarıdanların son onilliklərdə ərsəyə gətirdikləri "görməli yerlər" də, sözün həqiqi mənasında, heyranedicidir.

Ötən yazıda qeyd etmişdik ki, Ural (Ak Jayık) çayı Avrasiyanı iki qitəyə bölür. İndi isə əlavə edirik ki, bu çay, həm də Atrauun iki qitənin ərazisində olduğunu sübut edir. Çayın üzərində 6 avtomobil, bir demir yolu və bir piyada körpüsü var. Yerli sakinlərdən biri ilə söhbətdə dedim ki, mən qısa müddətdə dörd avtomobil və bir piyada körpüsünün üstündən keçən qonaq kimi rekord qazandım.

bəti saylarından birində oxuculara təqdim edəcəyik.

"Novruz" Azərbaycan Milli-Mədəni Mərkəzi çoxprofilli, 50-dən artıq ixtisas üzrə təhsil verən Xalel Dosmuxammedov adına Atrau Dövlət Universitetinin iqtisadiyyat və hüquq fakültələri Korpusunda fəaliyyət göstərir. Orada Azərbaycan – Qazaxıstan əməkdaşlığının və qaradışlığının tarixi, bu günü və gələcəyini özündə ehtiva edən çoxsaylı tədbirlər keçirilib. Həmin tədbirlərin əksəriyyətində universitet rəhbərliyi ilə yanaşı, Qazaxıstandakı səfirimiz və Aktau'dakı konsulumuzla yanaşı, Türkiyə diplomatları, Qazaxıstan rəsmiləri və yerli ziyalılar da iştirak edirlər.

Burada təkə ulu öndərin 100 illiyi münasibətilə deyil, ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin anadan olmasının ildönümləri ilə

biri mənim Azərbaycandan olduğumu biləndə fəxrilə dedi ki, bizim teatrda sizin Üzeyir Hacıbəyovun "Arşın mal alan" əsəri oynanılanda həmişə anlaşıq olurdu: "O, yaxşı bəstəkar və Azərbaycanın dərd-sərinə dərinləndən bilən vətəndaş olub. Allaha şükür ki, türkdilli ölkələrdə belə adamlar az deyil".

Teatrda hansı vəzifəni yerinə yetirdiyini deməyən (əslində, mən də israr etmədim), özünü "prostoy sotrudnik" adlandıran bu həmsöhbətin Azərbaycanın görkəmli yaradıcı ziyalısı haqqında belə danışması, üstəlik, onu türkdilli ölkələrin təmsilçilərindən adlandırması, sözün həqiqi mənasında, qeyrət nümunəsi idi. Qeyrətdən söz düşmüşkən, öyrəndim ki, 1938-ci ildən fəaliyyət göstərən bu teatrın dövlət mükafatı almış və fəxri adlarla təltif olunmuş əməkdaşları ara-

Həmsöhbətim əlavə etdi ki, həmin körpü ən uzun piyada keçidlərindən biri kimi Ginnesin rekordlar kitabına düşüb. Yəni onlarca belə ünvan var və Qazaxıstanın müstəqillik qazanmasından sonra Atrauda ərsəyə gələn görməli yerləri saymaqla qurtaran deyil.

Mən isə Azərbaycanla bağlı ünvanlara üstünlük verdim. Bizim mətbuatda Atraudakı "Novruz" Azərbaycan Milli-Mədəni Mərkəzi və orada keçirilən

bağlı müxtəlif tədbirlər keçirilməsi ənənəsi formalaşdırılıb. Bundan başqa, milli və dini bayramlarda, eləcə də, əlamətdar günlərdə "Novruz" cəmiyyəti Atrauda və bu vilayətin digər şəhərlərində yaşayan soydaşlarımızın yanına olur. Fikrimcə, həmin mərkəzi çoxsaylı qonaqları sırasına "Xalq qəzeti" əməkdaşının adının yazılması da qənaətbəxş haldır.

... Çörəyim qələmədən çıxsa da, ürə-

sında on nəfər "Mədəniyyət qeyrətkarı" ("Мәдениет қайраткері") döş nişanına layiq görüldü.

Həmsöhbətim mənim həm teatrın möhtəşəm binası önündə, həm də binanın qarşısındakı meydanda qazax xalqının görkəmli ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərinin xatirəsinə ucaldılan heykəllər kompleksinin arasında foto şəkli çəkdi. Amma onun sonda dediyi

görə, rəsmi qurumların heç biri ilə əlaqə saxlamadım. Ancaq buna baxmayaraq, səfər təəssüratları böyükdür və onların bəzilərini qəzetimizin növbəti saylarında oxuculara təqdim edəcəyik.

İttifaq MİRZƏBƏYLİ,
"Xalq qəzeti",

Qazaxıstan, Atrau şəhəri